

bijlage

Self-assessment risicoanalyse integriteit kandidaat- bewindspersonen

Bijlagenummer	1
Datum	23 april 2021
Ons kenmerk	2021-0000218917

Self assessment integriteit:

U bent als kandidaat-bewindspersoon geheel verantwoordelijk voor de eigen integriteit. Het gesprek met de formateur vormt de kern en dus het belangrijkste moment en mogelijkheid voor u als kandidaat-bewindspersoon om uw eventuele integriteitsrisico's en kwetsbaarheden openlijk te bespreken en te voorzien van eventueel nader benodigde beheersmaatregelen voorafgaande aan uw benoeming. Ter afsluiting van het gesprek stelt de formateur de vraag of er overigens nog feiten zijn uit heden of verleden van de kandidaat die hij moet kennen omdat ze op enig moment van negatieve invloed zouden kunnen worden op het functioneren van de kandidaat als bewindspersoon, dan wel het kabinet in een moeilijke situatie zouden kunnen brengen.¹ Onderstaande vragen dienen als hulpmiddel om eventuele risico's en kwetsbaarheden te vinden om de kernvraag van de formateur te beantwoorden.

1. Heeft een vertegenwoordiger van uw politieke partij met u gesproken over mogelijke integriteitsrisico's (in welke vorm dan ook, bijvoorbeeld een integriteitstoets)? Zo ja, zijn daar relevante uitkomsten voor het door u beoogde ambt?
2. Heeft u openbare uitlatingen gedaan (in media incl. sociale media) die in relatie tot het voor u beoogde ambt of de regering een risico (zouden kunnen) vormen (bijvoorbeeld in interviews, publicaties, reacties, verleende medewerking)?
3. Heeft er in uw werkverleden ooit een klacht of integriteitsprocedure tegen u gelopen die verband houdt met de wijze van functioneren door u? Zo ja, wat is daarvan de uitkomst geweest? Is die uitkomst (nog) relevant voor het door u beoogde ambt, zo ja op welke manier?
4. Bent u op andere wijze aangesproken op niet-integer gedrag? Zo ja welk?
5. Is uw CV volledig en geheel correct?
6. Komt uw CV overeen met eventueel overige door u verstrekte in openbaarheid zijnde CV's of daartoe behorende informatie?

¹ Handboek bewindspersonen, het Blauwe Boek, Ministerie van Algemene Zaken, blz 12.

7. Heeft u in uw netwerk personen die voor u met de wetenschap van dit moment een integriteitsrisico zouden kunnen vormen gegeven het ambt²?
8. Voldoet u aan het gestelde over (neven)functies en financiële en zakelijke belangen in de brief van 20 december 2002 inzake "Beoordeling van kandidaat-ministers en –staatssecretarissen" (Kamerstukken II 2002-2003, 28 754, nr. 1)? Raadzaam is alle oplossingen, nog uit te voeren oplossingen en eventuele uitzonderingen transparant te maken.
9. Heeft u voorts nog andere financiële en of zakelijke belangen? Geef een (gespecificeerde) omschrijving.
10. Heeft u een relevante niet strafrechtelijke juridische procedure in het verleden gehad en/of een aankomende of lopende juridische procedure in welke vorm dan ook? Dit in verband met een mogelijk risico of (de schijn van) beïnvloeding op het functioneren in het ambt.

² Dat kan bijvoorbeeld gelegen zijn in de integriteit van die personen zelf, of dat deze personen informatie over u of een relevante zaak waar u bij betrokken bent (geweest) hebben waardoor deze personen wellicht een poging zouden kunnen doen daar misbruik van te maken.

Onderlegger bij het self-assessment integriteit

Eigen risicoanalyse integriteit, een introductie

Het is van belang dat de selectie, voordracht en benoeming van kandidaat-bewindspersonen een helder en zorgvuldig proces is, dat bijdraagt aan een integer en stabiel bestuur. Een integere, transparante en niet-corrupte overheid waarbij de besteding van publiek geld in goede handen is en misbruik wordt gestraft, is cruciaal voor het vertrouwen van burgers en bedrijven in de rechtsstaat. Actueel is ook de aandacht voor integriteit te bezien in de mate waarin het bestuur en volksvertegenwoordiging weerbaar is en moet zijn tegen ondermijning.

In dat licht is het voor kandidaat-bewindspersonen verstandig om voorafgaand aan toetreding tot het kabinet te bezien waar mogelijke (politieke) kwetsbaarheden liggen. De eigen risicoanalyse is primair in uw eigen belang en dient om bewustzijn en alertheid te bevorderen, te waarschuwen voor risico's en kwetsbaarheden te onderkennen. Die kwetsbaarheden kunnen veelal worden weggenomen door beheersmaatregelen. De formateur ondersteunt u hierbij. Het is mogelijk dat die beheersmaatregelen openbaar worden gemaakt. Het self-assessment is beperkt van opzet en biedt dus geen garantie dat alle aspecten van integriteit zijn gedekt.

Zeker bij mensen met een rijke loopbaan, netwerk en levenservaring zijn risico's bijna onvermijdelijk. Vaak kunnen deze wel gemitigeerd worden. Integriteit is vaak complex, niet eenduidig, met gekleurde en grijze gebieden en staat bijna altijd in een dynamisch politiek-bestuurlijke werkelijkheid. Er geldt dan ook: "Integriteit is geen bezit, maar een constante opgave en uitdaging"³. Integriteitsdilemma's zullen onvermijdelijk gaan spelen in het ambt maar worden niet altijd direct ingezien. Ook voorafgaande aan een volgende ambtstermijn blijft de zelfanalyse raadzaam en behulpzaam. Immers, de omstandigheden wijzigen continu.

Het goede gesprek

Het belangrijkste doel is niet het self-assessment zelf, als wel het goede gesprek op basis van de zelfanalyse. Het self-assessment faciliteert het gesprek over kwetsbaarheden en beheersmaatregelen en draagt bij aan de eigen weerbaarheid en de stabiliteit van het kabinet.

Het is uw verantwoordelijkheid om op eigen initiatief alle relevante feiten en omstandigheden ter sprake te brengen. De vragenlijst is hierbij een hulpmiddel en niet bedoeld als uitputtende vragenlijst. Uw privacy is gewaarborgd in de reguliere procedure met de formateur. Het materiaal blijft uw eigendom en u werkt op vrijwillige basis mee aan de vragenlijst.

Wel geeft u na uw gesprek met de formateur een schriftelijke verklaring aan de formateur conform het voorbeeld zoals opgenomen op blz. 79 in het Handboek bewindspersonen.

³ Grijs, onderzoek naar achtergronden en risicofactoren bestuurlijke integriteit; onderzoek in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2012.

Kennis

Verondersteld wordt dat u tenminste de brief van 20 december 2002 Beoordeling van kandidaat-ministers en -staatssecretarissen (Kamerstukken II 2002-2003, 28 754, nr. 1) integraal ter kennisneming tot u heeft genomen.

Tevens wordt verondersteld dat u kennis neemt van de volgende bronnen voordat u aan het ambt begint:

1. Het Handboek bewindspersonen, het zogenaamde blauwe boek.
2. De Code goed openbaar bestuur.
3. De gedragscode integriteit Rijk (GIR)⁴.
4. Aanwijzingen voor de rijksdienst inzake protocol (nr.3884909), met name aanwijzing 1, 3 en 4.⁵

(Neven) functies en financiële en zakelijke belangen

Omdat de vraag over (neven) functies en financiële en zakelijke belangen complex is, treft u onderstaand alvast enkele passages daarover aan die in het Handboek bewindspersonen zijn opgenomen.

Een kandidaat-bewindspersoon dient alle betaalde en onbetaalde functies, nevenfuncties, en andere nevenactiviteiten neer te leggen voorafgaand aan de beëdiging van het kabinet. Alleen onder bijzondere omstandigheden en met uitdrukkelijke toestemming van de formateur kan een bepaalde functie al dan niet voor bepaalde duur worden voortgezet. Daarnaast wordt in het gesprek tussen formateur en kandidaat systematisch nagegaan of betrokkene zeggenschapsrechten heeft inzake relevante financiële of zakelijke belangen. Waar dat het geval is dient de kandidaat voor de beëdiging ofwel volledig afstand te doen van deze belangen, ofwel (voorbereidingen voor) een regeling te treffen waarbij hij de zeggenschapsrechten gedurende de ambtsperiode niet kan uitoefenen. Bedacht dient te worden dat in dit kader ook de betaalde en onbetaalde functies, nevenfuncties, nevenactiviteiten en zeggenschapsrechten van partners en familieleden van kandidaat-bewindspersonen in de belangstelling kunnen komen te staan. De kandidaat dient in het gesprek met de formateur volledig en waarheidsgetrouw alle relevante feiten te melden (zie ook paragraaf 5.4.4).⁶

Functies, nevenfuncties en andere nevenactiviteiten

Tijdens het gesprek deelt de formateur aan de kandidaat mede dat hij/zij alle betaalde en onbetaalde functies en nevenfuncties en andere nevenactiviteiten dient neer te leggen voorafgaand aan de beëdiging van het kabinet. Dit om iedere

⁴ GRECO vraagt in zijn aanbeveling om een gedragscode voor Ministers en Staatssecretarissen, waarin kaders zijn vastgelegd voor integer handelen. Deze kaders kunnen worden gevonden in onder meer de gedragscode integriteit Rijk (GIR). Hoewel deze gedragscode niet rechtstreeks van toepassing is op bewindspersonen, bevat deze wel degelijk uitgangspunten voor hun handelen, Kamerstukken 2018-2019; 35.000 VII, nr 9.

⁵ Regeling van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, van 13 juli 2016, nr. 3884909, houdende de vaststelling van Aanwijzingen inzake Protocol, Staatscourant 2016, 38170, 21 juli 2016.

⁶ Handboek bewindspersonen, het Blauwe Boek, ministerie van Algemene Zaken, blz 11.

mogelijke schijn te vermijden dat nevenfuncties of andere nevenactiviteiten afbreuk zouden kunnen doen aan objectieve besluitvorming. Bovendien is het ambt van bewindspersoon zo veeleisend en belangrijk dat het volledige inzet van betrokkenen vergt. De termen (neven-) functie en nevenactiviteit moeten daarbij zo breed mogelijk worden opgevat. Het gaat dus bijvoorbeeld ook om vrijwilligersfuncties in clubs of verenigingen, part-time hoogleraarschappen, redactiefuncties en lidmaatschappen van comites van aanbeveling. Het 'slapend' continueren van een functie door middel van een zogeheten nul-urencontract is niet toegestaan. Het uitsluitend lid zijn van een vereniging (dus niet in een bestuursfunctie) valt niet onder deze regeling.

Indien de kandidaat toch een reden ziet om een bepaalde functie, al dan niet voor bepaalde duur, voort te zetten dan kan dat alleen met uitdrukkelijke toestemming van de formateur. Zo is het in het verleden voorgekomen dat een kandidaat-bewindspersoon nog enkele promovendi mocht begeleiden wier onderzoek bijna afgerond was.

Deze gedragslijn impliceert ook dat een bewindspersoon eenmaal in functie alleen bij hoge uitzondering een nevenfunctie mag accepteren en dan alleen na schriftelijke toestemming van de minister-president. Evenzo dient een bewindspersoon het voornemen tot het voeren van besprekingen over een toekomstige werkring eerst ter goedkeuring voor te leggen aan de minister-president.

Financiële en zakelijke belangen

Ten aanzien van financiële en zakelijke belangen van de bewindspersonen geldt eveneens dat iedere schijn vermeden dient te worden dat er geen sprake zou zijn van objectieve besluitvorming. Daarbij is niet slechts het beleidsterrein relevant waarvoor een bewindspersoon direct verantwoordelijk is. Als lid van het kabinet is een bewindspersoon immers bij de besluitvorming over alle onderwerpen die in de ministerraad aan de orde komen betrokken. Derhalve zijn in de loop van de jaren zeer stringente gedragsregels tot stand gekomen waar kandidaat-bewindspersonen zich aan moeten committeren. In het gesprek tussen formateur en kandidaat wordt daarom systematisch nagegaan of betrokkene zeggenschapsrechten heeft inzake relevante financiële of zakelijke belangen. Waar dat het geval is dient betrokkene ofwel volledig afstand te doen van deze belangen, ofwel een regeling te treffen waarbij hij/zij de zeggenschapsrechten gedurende de ambtsperiode niet kan/zal uitoefenen.

In bijlage treft u een niet-limitatief overzicht aan van de gehanteerde richtlijnen aangaande financiële of zakelijke belangen en tot nu toe geaccepteerde mogelijke oplossingen ingeval er sprake is van een risico van schijnbare belangenverstremgeling. Daarbij vestig ik uw aandacht er op dat als uitgangspunt wordt gehanteerd dat financiële en zakelijke belangen van een partner, meerderjarige kinderen en andere familieleden in de regel niet relevant worden geacht. De motivering hiervoor is dat in de huidige maatschappij mensen als zelfstandige individuen worden beschouwd die geacht worden economisch onafhankelijk te zijn. Het past daarbij niet om van de partner of familieleden van een kandidaat bewindspersoon te eisen dat zij ingrijpende financiële of zakelijke veranderingen aanbrengen in hun leven om de kandidatuur van betrokkene mogelijk te maken. Het is ook ongewenst dat het ambt van bewindspersoon voor

een belangrijke groep geschikte kandidaten enkel en alleen vanwege de maatschappelijke positie van partner of verwanten onbereikbaar zou zijn. De grens van relevante financiële en zakelijke belangen die tijdens de formatie aan de orde zijn wordt daarom gelegd bij die belangen waarover de kandidaat-bewindspersoon persoonlijk (mede-)zeggenschap heeft. Vandaar dat de financiële en zakelijke belangen van minderjarige kinderen en de partner in geval van een huwelijk in gemeenschap van goederen wel relevant worden geacht. Die afbakening laat onverlet dat tijdens een ambtsperiode een bewindspersoon zelf de verantwoordelijkheid draagt om niet deel te nemen aan de besluitvorming over zaken die zijn of haar partner, kinderen, andere familie, zakenrelaties, (ex-) belangen of vroegere functies raken, voor zover deelneming in strijd zou kunnen komen met een goede ambtsuitoefening. Juist ook bij het punt van financiële en zakelijke belangen is het van belang de verantwoordelijkheidsverdeling tussen formateur en kandidaat scherp in het oog te houden. Het is de verantwoordelijkheid van de formateur om dit onderwerp in het gesprek met de kandidaat systematisch aan de orde te stellen. Het is de verantwoordelijkheid van de kandidaat om daarbij waarheidsgetrouw en volledig alle relevante feiten te melden. In geval tijdens het gesprek mogelijke onverenigbare financiële en/of zakelijke belangen worden geconstateerd is het de verantwoordelijkheid van de kandidaat-bewindspersoon om daarvoor, rekening houdend met de richtlijnen in de bijlage, tijdig een adequate regeling te treffen. De formateur neemt hiervan op hoofdlijnen kennis en geeft slechts aan of de gekozen oplossing hem in het gegeven geval plausibel voorkomt. Het spreekt voor zich dat de formateur zich nooit zelfstandig een volledig beeld kan vormen van de zakelijke belangen van betrokkene en de juridische vormgeving daarvan. Hij moet bij de beoordeling van de zakelijke belangen en de gekozen oplossingsrichting afgaan op de informatie die de kandidaat-bewindspersoon verstrekt. Derhalve kan hij ook niet anders dan op hoofdlijnen beoordelen of betrokkene een adequate oplossing kiest voor geconstateerde probleempunten. De formateur kan ook niet controleren of betrokkene vervolgens op een juiste wijze uitvoering geeft aan die afspraken. De verantwoordelijkheid voor de gekozen oplossingsrichting en de juiste uitvoering daarvan blijven derhalve volledig bij de kandidaat-bewindspersoon rusten. Dit geldt temeer omdat er grote persoonlijke financiële belangen in het geding kunnen zijn, zodat alleen de betrokkene voor zichzelf de voor- en nadelen kan afwegen van de mogelijke oplossingsrichtingen. Ook tijdens de ambtsperiode mag een bewindspersoon uiteraard geen financieel of zakelijk belang creëren dat in strijd is met voornoemde richtlijnen.⁷

⁷ Handboek bewindspersonen, het Blauwe Boek, Ministerie van Algemene Zaken, blz 74-75.